

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 października 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Andrzej Struzik
Sędziowie:	SSA Paweł Rygiel (spr.) SSA Hanna Nowicka de Poraj
Protokolant:	sekr.sądowy Marta Matys

po rozpoznaniu w dniu 30 października 2015 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa (...) S.A. w I.

przeciwko Syndykowi masy upadłości (...) SA w K. w upadłości likwidacyjnej (poprzednio (...) S.A. w K. w upadłości z możliwością zawarcia układu)

o zapłatę

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach

z dnia 4 listopada 2014 r. sygn. akt VII GC 5/14

1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że nadaje mu treść:

„I. zasądza od Syndyka masy upadłości (...) SA w K. w upadłości likwidacyjnej na rzecz strony powodowej (...) S.A. w I. kwotę 50.359,05 zł (pięćdziesiąt tysięcy trzysta pięćdziesiąt dziewięć złotych 05/100) z ustawowymi odsetkami od dnia 30 maja 2013 r. do dnia zapłaty;

II. w pozostałej części powództwo oddala;

III. zasądza od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 6.135 zł (sześć tysięcy trzysta pięćdziesiąt złotych), tytułem kosztów procesu”;

2. w pozostałej części apelację oddala;

3. zasądza od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 2.700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

UZASADNIENIE

Strona powodowa, (...) SA w I., domagała się zasądzenia od pozwanej (...) SA w K. kwoty 50.359,05 zł z ustawowymi odsetkami od poszczególnych kwot liczonych od wskazanych w pozwie dat. Na uzasadnienie żądania strona powodowa podała, iż pozostawała z pozwaną w stosunkach handlowych, pozwana spółka pomniejszała kwoty należne powódce z tytułu ceny za dostarczony towar na skutek naliczania przewidzianych umową opłat, a dochodzona pozwem kwota stanowi równowartość pobranych przez pozwaną kwot tytułem tych opłat. Wskazała, że naliczanie przez pozwaną przedmiotowych opłat, a w związku z tym pomniejszanie kwot należnych powódce z tytułu ceny za dostarczony towar, stanowiło czyn nieuczciwej konkurencji.

Strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy zasądził od strony pozwanej (...) S.A. w K. w upadłości z możliwością zawarcia układu na rzecz strony powodowej (...) S.A. w I. kwotę 50.359,05zł z ustawowymi odsetkami liczonymi: od kwoty 20.425,45 zł od dnia 10 marca 2011 r., od kwoty 7.351,56 zł od dnia 20 sierpnia 2011 r., od kwoty 9.081,67 zł od dnia 5 maja 2012 r., od kwoty 11.521,93 zł od dnia 13grudnia 2012 r. oraz od kwoty 1.978,44 zł od dnia 20 kwietnia 2013 r. Nadto zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 6.135 zł tytułem kosztów procesu.

Podstawą wyrokowania były następujące ustalenia.

W dniu 8 czerwca 2004 r. strony zawarły umowę handlową, której przedmiotem były zasady sprzedaży towarów na rzecz pozwanego. Na mocy tej umowy powód zobowiązał się do zapewnienia ciągłości i terminowości dostaw towarów w uzgodnionym przez strony asortymencie, określonym w załączniku do umowy. Nadto powód zobligowany był do udzielania pozwanemu rabatu dodatkowego z tytułu pierwszego towarowania supermarketów (...), przy czym było ono rozumiane jako dostarczenie towaru do każdego nowego supermarketu (...) oraz pierwsza dostawca do magazynu centralnego lub supermarketów wskazanych przez (...).

Następnie strony zawarły aneks do umowy, zgodnie z którym powód zobowiązany był do zapłaty na rzecz pozwanego premii pieniężnej (bonusu), jako nagrody za zrealizowanie obrotu netto dotyczącego uprzednio nabytych towarów od powoda. Wysokość bonusu określono na 3 % od zrealizowanego obrotu netto w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia, jeżeli obrót netto przekroczy 30.000 zł. Bonus miał być płacony zaliczkowo w ratach kwartalnych.

Jednocześnie z umową handlową zostało zawarte porozumienie w sprawie przyznania pozwanemu dodatkowej premii pieniężnej (bonusu), jako nagrody za zrealizowanie obrotu netto dotyczącego uprzednio nabytych towarów od powoda. Wysokość bonusu została określona procentowo (1,11%) od osiągniętego obrotu netto. tj., podobnie jak w przypadku powyższego aneksu, wartości netto całości zakupów towarów powoda dokonanych przez pozwanego w ciągu roku kalendarzowego, w przypadku osiągnięcia co najmniej 30.000 zł wartości tego obrotu. Pozwany upoważniony był do potrącania przysługujących mu należności z tego tytułu z należnościami przysługującymi powodowi.

W dniu 23 lutego.2006 r. strony zawarły umowę promocyjną, określającą warunki sprzedaży towarów na specjalnych warunkach z uwagi na organizowaną w supermarketach (...) promocyjną sprzedaż. Na mocy umowy powód zobowiązany był do zapłaty na rzecz pozwanego opłaty promocyjnej w wysokości 3% od obrotu netto, tj. całości zakupów towarów powoda w cenach netto, dokonanych przez pozwanego w rocznym okresie rozliczeniowym. Również umowa promocyjna przewidywała możliwość naliczenia przez pozwanego kary umownej w przypadku nie wystawienia faktury - korekty obejmującej różnicę w cenie promocyjnej i cenie ustalonej dla dostaw zwykłych oraz w przypadku nie dostarczenia w całości lub w części zamawianych towarów.

W dniu 27 kwietnia 2010 r. strony zawarły kolejną umowę handlową, zastępującą umowę z dnia 8 czerwca 2004 r. Przedmiotem tej umowy było określenie zasad dotyczących zakupu przez pozwanego towarów od powoda, z przeznaczeniem do sprzedaży w placówkach handlowych sieci (...), bez naliczania i obciążania powoda jakimikolwiek dodatkowymi opłatami. Pozwany zastrzegł sobie w umowie możliwość potrącenia wierzytelności wobec powoda powstałych również z innej podstawy niż przedmiotowa umowa.

W dniu 23 września 2010 r. strony zawarły dodatkowo umowę o świadczenie usług, która weszła w życie z datą wsteczną tj. z dniem 1 stycznia 2010 r.. Na mocy tej umowy pozwany zobowiązał się do udzielania powodowi raz na kwartał informacji dotyczących wielkości sprzedaży netto. Zgodnie z zapisem umowy, powód miał być zainteresowany ciągłym uzyskiwaniem od pozwanego analitycznych informacji handlowych, dotyczących różnorodnych aspektów sprzedaży jego produktów w placówkach handlowych sieci(...). Podstawą wyliczenia wynagrodzenia dla pozwanego była wielkość sprzedaży towarów w danym roku kalendarzowym, a to wynagrodzenie płatne miało być w odstępach kwartalnych. Wysokość wynagrodzenia ustalono na poziomie 8% wartości netto sprzedaży towarów przez powoda na rzecz pozwanego.

Kwota dochodzona pozwem stanowi równowartość pobranych przez pozwanego kwot tytułem powyższych opłat wynikających z umowy o świadczenie usług, którymi powód został obciążony na podstawie następujących faktur: faktura VAT nr (...) z dnia 07 stycznia 2011 r. na kwotę 20.425,45 zł, faktura VAT nr (...) z dnia 07 lipca 2011 r. na kwotę 7.351,56 zł, faktura VAT nr (...) z dnia 07 stycznia 2012 r. na kwotę 9.081,67 zł, faktura VAT nr (...) z dnia 07 października 2012 r. na kwotę 11.521,93 zł, faktura VAT nr (...) z dnia 07 stycznia 2013 r. na kwotę 1.978,44 zł. powyższe kwoty zostały pobrane przez pozwanego na skutek potrąceń z wierzytelnościami wynikającymi z faktur (szczegółowo opisanych w uzasadnieniu wyroku) wystawionych przez powodową spółkę opiekujących na należności za dostarczony pozwanej towar.

Sąd ustalił także, że w dniu 14 czerwca 2013 r. strona powodowa złożyła do Sądu Rejonowego w K. wniosek o zawiązanie do próby ugodowej. Do ugody między stronami nie doszło.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy uznał zgłoszone roszczenie za uzasadnione.

W ocenie Sądu i instancji, ustalony stan faktyczny w sposób jednoznaczny wskazuje, że pobrane przez pozwaną kwoty stanowią czyn nieuczciwej konkurencji w rozumieniu art. 15 ust.1 pkt 4 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Przewidziane umową o świadczenie usług z dnia 23 września 2010 r. posiadały fikcyjny przedmiot sprzedaży. Stanowiło to naruszenie ustalonych zwyczajów gospodarczych, które trwale i powszechnie ukonstytuowało udzielanie premii, rabatów, upustów, skont i bonusów przez sprzedawcę towaru w formie korekty wartości dokumentów sprzedaży. Przedmiotowa opłata nie stanowiła elementu ceny, lecz dodatkową opłatę niezwiązaną z ceną zakupu towaru. Dodatkowo sposób dokumentowania tej opłaty pozostawał w sprzeczności z praktyką obrotu gospodarczego. Strona powodowa dokonywała zatem płatności za samo to, że strona pozwana zakupiła towar u strony pozwanej. Dokonywanie zamówień o określonej wartości czy też 'promocja' nie były wynikiem wykonywania usług na rzecz strony powodowej, lecz elementem polityki sprzedaży strony pozwanej. Sąd podkreślił, że pobieranie spornych opłat przez pozwaną jest wprost uznawane przez ustawę za utrudnianie przedsiębiorcom dostępu do rynku.

Tak oceniając przedmiotowe opłaty, przy odwołaniu się do teoretycznych rozważań w zakresie wykładni art. 3, art. 15 ust.1 pkt 4 i art. 18 ust.1 pkt 5 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, Sąd ocenił, iż pozwana winna wydać powodowi bezpodstawnie uzyskane korzyści.

Oceniając zasadność roszczenia odsetkowego, Sąd odwołał się do treści art. 455 k.c. uznał jednakże, że w sytuacji, gdy zobowiązanie dłużnika jest od samego początku ściśle określone, odsetki winny być naliczane od daty czynu niedozwolonego. Nadto, opóźnienie ze zwrotem świadczenia w myśl art. 481 k.c. rodzi obowiązek zapłaty ustawowych odsetek za okres od daty uzyskania bezpodstawnej korzyści przez wzbogaconego do daty jej zapłaty. W związku z tym zasadne było naliczenie odsetek od dnia pobrania przez pozwaną spornych kwot.

Od powyższego orzeczenia apelację wniosła strona pozwana, zarzucając:

- naruszenie art. 120 § 1 i art. 554 k.c. poprzez nieuwzględnienie zarzutu przedawnienia części wierzytelności dochodzonych pozwem w kwocie 27.777,01 zł, pomimo że przed datą zawezwania do próby ugodowej (14 czerwca 2013 r.) upłynął dwuletni termin przedawnienia wynikający z art. 554 k.c.
- naruszenie art. 3 ust.1, art. 15 ust.1 pkt 4 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji poprzez uznanie, że świadczenia, których zwrotu domaga się powód, stanowiły inne niż marża opłaty za przyjęcie towaru do sprzedaży, ich pobieranie utrudniało powodowi dostęp do rynku i stanowiło czyn nieuczciwej konkurencji;
- sprzeczność istotnych ustaleń faktycznych z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego poprzez uznanie, że sporne świadczenia stanowiły inne niż marża opłaty za przyjęcie towaru do sprzedaży, ich pobieranie utrudniało powodowi dostęp do rynku i stanowiło czyn nieuczciwej konkurencji, świadczenia te zastrzeżono jako warunek współpracy lub jej kontynuowania, a przy tym narzucono je powodowi jednostronnie.

W uwzględnieniu podniesionych zarzutów apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa i zasądzenie od powódki na swoją rzecz kosztów postępowania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Strona powodowa wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

W toku postępowania apelacyjnego doszło do zmiany sposobu prowadzenia postępowania upadłościowego pozwanej spółki w upadłości układowej, na postępowanie obejmujące likwidację majątku upadłego. W związku z tym, po uprzednim zawieszeniu postępowania na podstawie art. 174 § 1 pkt 4 kpc w zw. z art. 391 § 1 kpc, Sąd Apelacyjny podjął postępowanie z udziałem Syndyka masy upadłości (...) SA w K. w upadłości likwidacyjnej.

Apelacja strony pozwanej – co do zasady – nie zasługuje na uwzględnienie.

Ustalenia faktyczne dokonane w pierwszej instancji są prawidłowe i Sąd Apelacyjny przyjmuje je za własne. Dokonane zostały w oparciu o wszystkie zaoferowane dowody, których ocena mieści się w granicach wyznaczonych art. 233 k.p.c. Podkreślenia przy tym wymaga, że w istocie ustalenia te nie są sporne. Zarzut odnoszący się do podstawy faktycznej w rzeczywistości bowiem nie kwestionuje stwierdzonych okoliczności faktycznych, lecz w przeważającej mierze odnosi się do oceny prawnej ustalonych faktów.

W tym stanie rzeczy w pełni należy podzielić ocenę prawną Sądu Okręgowego. Ustalony stan faktyczny w pełni dawał podstawy do oceny spornych opłat jako odpowiadających art. 3 ust.1 oraz 15 ust.1 pkt 4 ustawy z dnia 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Ponad argumentację powołaną przez Sąd I instancji wskazać należy, co następuje.

W sprawie poza sporem pozostaje, że umowa o świadczenie usług miała charakter fikcyjny. Pozwana spółka nie wykonywała na rzecz powodowej spółki określonych umową świadczeń, a celem zawarcia tej umowy było wyłącznie uniknięcie niekorzystnych skutków podatkowych w związku z naliczeniem – w ramach stosunków handlowych stron - różnego rodzaju bonusów i opłat. O takim charakterze tej umowy mówi wprost strona pozwana, przyznając, że w miejsce dotychczas stosowanych w ramach umowy handlowej opłat, w nowej umowie zrezygnowano z ich określenia, w zamian zawierając umowę na fikcyjne świadczenia, w której przewidziano wynagrodzenie odwołujące się do oznaczonego procentu licznego od obrotu. Nie ulega zatem wątpliwości, że takie uregulowanie zostało dokonane wyłącznie w interesie strony pozwanej, jak też, że zawarcie umowy o świadczenie usług miało na celu ukrycie rzeczywistego charakteru opłat świadczonych przez stronę powodową.

W tym stanie rzeczy poza sporem pozostaje, że strona pozwana nie wykonywała na rzecz powodowej spółki jakichkolwiek usług, które uzasadniałyby pobieranie dodatkowych opłat. Jednocześnie zasadne jest przyjęcie, iż

rzeczywisty charakter pobieranych opłat związany był wyłącznie z faktem przyjęcia towaru przez stronę pozwaną. Skoro bowiem pobieranie odpowiednich kwot przewidziano umową o świadczenie usług, przy bezsporności faktu, iż od początku dla stron było jasne, że usługi te nie będą wykonywane, nie sposób faktycznie pobieranych opłat (nawet z odwołaniem się do dotychczasowej praktyki) kwalifikować jako świadczenia przewidziane umową stron, nie mające charakteru dodatkowych świadczeń, ponad marżę handlową.

Art. 15 ust. 1 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji stanowi, iż czynem nieuczciwej konkurencji jest utrudnianie innym przedsiębiorcom dostępu do rynku, m.in. przez pobieranie innych niż marża handlowa opłat za przyjęcie towaru do sprzedaży (pkt 4 tego przepisu). Przedmiotowy delikt nie musi przy tym przybierać postaci jedynie działań o charakterze faktycznym, może też polegać na zawarciu określonego porozumienia (obok umowy sprzedaży), uzasadniającego pobieranie od sprzedającego (dostawcy) odpowiednich, odrębnych opłat (por. np. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2006 r, sygn. akt II CK 378/05, Wokanda 2006, nr 6, poz. 8). Zasadnicze znaczenie przy konstruowaniu tego deliktu mają dwa elementy: utrudnienie przedsiębiorcy dostępu do rynku i nieuczciwy charakter takiego utrudnienia (sprzeczny z prawem lub dobrymi obyczajami).

Celem wprowadzenia normy prawnej zawartej w cyt. przepisie art. 15 ust. 1 pkt 4 u.z.n.k. była ochrona interesów dostawców, z reguły mniejszych przedsiębiorców w relacjach z przedsiębiorcami korzystającymi z dużego potencjału ekonomicznego, którzy mają istotną przewagę kontraktową, nie mając jednocześnie pozycji rynkowej określonej jako pozycja dominująca w rozumieniu przepisów ustawy antymonopolowej, co umożliwiałoby jej zastosowanie. W szczególności odnosi się to do przedsiębiorców, których działalność gospodarcza polega na prowadzeniu zorganizowanej sieci hipermarketów, w których sprzedają konsumentom nabywane wcześniej od dostawców towary, albowiem to oni zajmują w stosunku do dostawców pozycję uprzywilejowaną. Dostawcom zależy na podpisaniu kontraktów handlowych z takim przedsiębiorcą, gdyż ten, prowadząc sprzedaż na bardzo szeroką skalę, może zapewnić im w ten sposób regularny i duży zbyt na różnorodny asortyment, co przynosi zysk, a pośrednio daje dostęp do klienta - konsumenta, łączący się z rozreklamowaniem towarów.

Umowa sprzedaży czy też umowa o świadczenie usług, poddane są swobodzie kontraktowania, ale zgodnie z art. 353¹ k.c. ich postanowienia nie mogą być ustalone sprzecznie z naturą stosunku prawnego, ustawą lub zasadami współzycia społecznego, a przyjęcie stanowiska pozwanego mogłoby prowadzić do sytuacji, gdy sprzedający płaciłby kupującemu za sam fakt przyjęcia towaru do dalszej sprzedaży, jego wystawienia na półki, sprzątania lokalu itp. W tej sytuacji uzasadnione jest przyjęcie, że opłaty za „usługi” w przeważającej części miały charakter opłat dodatkowych, związanych z przyjęciem przez pozwanego towaru do sprzedaży. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 26 stycznia 2006 r., II CK 378/05, wskazał, że pobieranie przez przedsiębiorstwo handlowe „innych niż marża handlowa opłat” za przyjęcie towaru do sprzedaży stanowi czyn nieuczciwej konkurencji, a zastrzeżenie dodatkowych opłat za samo to, że kupowane od dostawcy towary znajdują się w sprzedaży w sklepach należących do tego przedsiębiorcy, utrudnia w sposób oczywisty dostęp do rynku i narusza dobre obyczaje handlowe; taka umowa jako sprzeczna z zasadami współzycia społecznego jest nieważna. Reasumując, sporne postanowienie umowy stron można było potraktować jako sprzeczne nie tylko z naturą stosunku zobowiązaniowego, ale i z ustawą (art. 15 ust. 1 pkt 4 uznk) i uznać je na mocy art. 58 § 3 k.c. za nieważne, a w konsekwencji uznać, że brak było podstaw do pobierania żądanych opłat od strony powodowej.

Wobec braku wykazania istnienia wierzytelności, naliczenie i skompensowanie wynagrodzenia, należało uznać za czyn nieuczciwej konkurencji w rozumieniu art. 15 ust. 1 pkt 4 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. W istocie jest ona bowiem dodatkową opłatą zastrzeżoną przez stronę pozwaną za przyjęcie towaru do sprzedaży w sieci handlowej pozwanego jako kupującego.

Strona pozwana, dokonując bezpodstawnych potrąceń swoich rzekomych wierzytelności z wierzytelnością z tytułu ceny sprzedanego towaru, uzyskała w ten sposób niewątpliwą korzyść majątkową, o której mowa w art. 18 ust. 1 pkt 5 u.z.n.k. Odesłanie w tym przepisie do zasad ogólnych oznacza odesłanie do przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, a zatem pozwany odpowiada w granicach wzbogacenia. Instytucja z art. 18 ust. 1 pkt 5 u.z.n.k. nie jest jednak stricte bezpodstawnym wzbogaceniem, lecz unormowaną szczególnie odpowiedzialnością sprawcy czynu nieuczciwej konkurencji. W rozumieniu tego przepisu, wzbogaceniem pozwanego są właśnie bezpodstawnie

zatrzymanie należności za towar i zaliczenie ich na poczet wyżej omówionych opłat, których pobranie stanowi czyn nieuczciwej konkurencji.

Wbrew zarzutom apelującego, roszczenie powoda nie jest przedawnione, gdyż bieg terminu przedawnienia został przerwany przez złożenie wniosku do Sądu Rejonowego o zawezwanie do próby ugodowej, przy oczywistym przyjęciu, że w sprawie nie znajduje zastosowania dwuletni termin przedawnienia przewidziany art. 554 k.c. Strona powodowa nie dochodzi bowiem zapłaty ceny, lecz zwrotu bezpodstawnie uzyskanej przez pozwaną korzyści na skutek czynu nieuczciwej konkurencji. Przy kwalifikacji, iż podstawą roszczenia jest czyn niedozwolony, w sprawie znajduje zastosowanie trzyletni termin przedawnienia określony art. 442¹ kc.

Apelacja strony pozwanej musi odnieść skutek jedynie w zakresie początkowej daty zasądzenia świadczenia odsetkowego. Powód dochodzi bowiem świadczenia pieniężnego nieterminowego, a zgodnie z art. 455 k.c., jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie winno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania. Skoro zatem strona powodowa wezwała pozwaną do zapłaty wyznaczając jej termin płatności dochodzonej kwoty na dzień 29 maja 2013 r. (k.159-160 akt), to zasadnym było zasądzenie świadczenia odsetkowego od dnia następnego tj. 30 maja 2013 r.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 386 § 1 kpc i art. 385 kpc, orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 kpc i 100 zd.2 kpc w zw. z art. 391 § 1 kpc, przy przyjęciu, iż apelacja strony pozwanej okazała się uzasadniona w nieznacznej jedynie części.

Na zasądzona kwotę kosztów apelacyjnych składa się opłata wynagrodzenia pełnomocnika, obliczona zgodnie z § 6 pkt 6 w zw. z § 12 ust.1 pkt 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 z późn. zm).

SSA Paweł Rygiel SSA Andrzej Struzik SSA Hanna Nowicka de Poraj